

35e JAARGANG NO 3

20 JANUARI 1979

ELSEVIER

**DE BOVENMEESTER
VAN DE TWEEDE KAMER**

LEES
REDAKTIE-DOKUMENTATIE
BONAVENTURE

BISSCHOP GIJSEN:

**"Paus moet
ingrijpen"**

f 2,60 Incl. BTW

Ned. Antillen
Suriname
België

NA f 4,75
Sur. f 3,95
Frs 38,-

Duitsland
Spanje
Engeland

DM 3,80
Pts 105
55 p

Frankrijk
Italië
Zwitserland

Frs 5,45
L. 1500
Frs 3,90

Religie

Terwijl katholiek Nederland vorige week gonsde van geruchten over niet langer te dragen spanningen binnen het bisschoppencollege, gaf de Roermondse bisschop mgr. dr. J. M. Gijsen zijn eerste pers-interview sinds drie jaar. Elsevier ondervroeg hem onder meer over zijn pas verschenen geloofsboek, anticonceptie, abortus, homofilie, oecumene, de excommunicaties in 't Eikse, de paus en de verdeelde bisschoppenconferentie.

MGR. DR. J. M. GIJSEN IN GESPREK MET ELSEVIER:

„Paus moet ingrijpen”

ZIE VOORPLAAT

Het was in de eerste helft van 1976 dat mgr. dr. J. M. Gijsen, r.-k. bisschop van Roermond, zijn laatste interview gaf aan de schrijvende pers in Nederland. Drie jaar geleden dus, een periode waarin hij resoluut alle pers-verzoeken van de hand wees, onafhankelijk of die nou kwamen van dag- of weekbladen, binnen- of buitenlandse media. Echter ook een periode, waarin de Roermondse bisschop voortdurend in het nieuws kwam, soms dagen, soms weken lang.

Dat begon al in 1976, toen Rome van het Nederlands episcopaat eiste dat het alle gehuwde priesterdocenten zou ontslaan, die aan de katholieke theologische hogescholen werkzaam waren. Het episcopaat, onder leiding van kardinaal Willebrands, besloot niet op de eis in te gaan en deelde dit mee in een communiqué. Daarop gaf mgr. Gijsen een tegen-communiqué uit, waarin hij uitdrukkelijke instemming met Rome's eis betuigde.

In februari 1977 ondernam de Roermondse bisschop zelf niets, maar herdachten anderen dat hij vijf jaar geleden door paus Paulus VI — tegen de wens van het Nederlandse episcopaat in — tot bisschop benoemd was en kardinaal Alfrink naar Rome ontboden werd om aan de bisschopswijding deel te nemen. Verschillende groepen herdachten dit feit op verschillende wijzen: terwijl de Gebedsactie Limburg ter gelegenheid van dit eerste lustrum verklaarde dat „deze bisschop iemand is die iets te zeggen heeft, iets waaraan de mensen behoefte hebben” en „de grote meerderheid van de gewone leken achter hem staat”, liet de werkgroep Open Kerk Limburg weten dat het lustrum „vijf jaar kerkafbraak” markeerde omdat de bisschop fungeerde „als kerkelijk politiek wapen van een angstig Rome, dat nergens méér bang voor is dan voor zelfstandig denken van kerkprovincies, of bisschoppen, of theologen, om van gewone priesters en gelovigen maar helemaal niet te spreken.”

In maart 1977 volgde een campagne, die niet alleen te maken had met genoemd lustrum, maar ook met het dagblad De Limburger, dat volgens een drietal Maastrichtse minderbroeders „geen gelegenheid voorbij laat gaan om bisschop Gijsen in een ongunstig daglicht te stellen en zijn gezag te ondermijnen”. In een brochure getiteld „Waarheid over een moedig bisschop”, dat de drie Lim-

MGR. DR. J. M. GIJSEN, BISCHOP VAN ROERMOND
„...We moeten ons bekeren”...

BIJ PAUS PAULUS VI
...grote bewondering en veel hoop...

burgse franciscanen later in een oplage van 500.000 Nederlandse en nog talloze Franse en Duitse exemplaren lieten verspreiden, werd het omstreden beleid van de bisschop gerechtvaardigd en stond onder meer te lezen: „Het heeft er alle schijn van dat de aanvallen op de echte katholieke geloofsvisie van bisschop Gijsen nog in hevigheid zullen toenemen. Men hoeft geen profet te zijn om te weten dat de echte strijd, met name rond de catechese, nog moet beginnen. Deze strijd, welke nu reeds zeer sluw door de tegenstanders wordt voorbereid, zal een krachtproef zijn voor het katholieke geloof in ons land. Terwijl andere bisschoppen slechts aarzelend en in beperkte kring uiting geven aan de ook bij hen levende bezorgdheid voor de situatie op het terrein der catechese, heeft onze bisschop zich daarover moedig en openlijk durven uitspreken.”

Dit „uitspreken” vond plaats in oktober 1977, toen mgr. Gijsen een aantal brochures liet verschijnen, enkele dagen nadat de Nederlandse bisschoppen hun overzicht bekend gemaakt hadden ten behoeve van de bisschoppensynode in Rome, waarvan er één handelde over de catechese. In deze brochure veroordeelde de Roermondse bisschop het catechetisch werkboek van het Hoger Catechetisch Instituut in Nijmegen — dat onder verantwoordelijkheid staat van de gezamenlijke bisschoppen. In een andere brochure — „Huis op de rots — huis op het zand” schreef hij onder meer: „Thans blijkt dat de fundering onder het huis van het geloof grotendeels is weggeslagen, dat veelal weinig meer dan een façade van de Kerk met kunst- en vliegwerk overeind wordt gehouden en dat door sommigen op luidruchtige wijze een schijn-christendom wordt gepredikt (...) Ook de overtuigde en ijverige priesters en andere leiders van de Kerk richten zich gemakkelijk naar wat hun publiek wenst dan naar wat werkelijk is (...) Het zijn dit defaultisme, deze vaagheid in de prediking en deze onzekerheid van hen, die in de Kerk vóórgaan, waardoor in feite veel katholieken zich bevestigd voelen in hun neiging zich maar niet meer druk te maken om Gods eer en Gods woord...” De eerste druk van 15.000 exemplaren was reeds na enkele dagen uitverkocht en werd gevolgd door meer dan 30.000 bestellingen.

MET PAUS JOHANNES PAULUS II
...Nederlandse situatie als wereldprobleem...

Eind 1977 kwam de Roermondse bisschop wederom in het nieuws toen hij liet weten de (landelijke) Bisschoppelijke Vastenactie voor wat zijn dioceses betrof niet meer als bisschoppelijk te beschouwen en bekend maakte zelf een Limburgse vastenactie te beginnen. De breuk — welke kardinaal Willebrands tijdens zijn openingsrede voor het LPO in januari 1978 kwalificeerde als „pijnlijk en schadelijk voor het kerkelijk leven” — volgde op een conflict tussen de bisschop en de directeur van het voormalige Roermondse missie bureau BIS, pater P. Nelen. Daar de Nederlandse Missieraad zijn samenwerking met pater Nelen continueerde, verbrak de bisschop zijn band met deze raad en de acties die onder zijn auspiciën gevoerd worden, zoals de jaarlijkse „Week voor de Nederlandse Missionaris”. Al eerder had de bisschop gebroken met de Pauselijke Missiewerken afdeling Nederland.

Ondanks, of wellicht juist dank zij deze ontwikkelingen kregen in april 1978 de katholieken van Nederland ondubbeltzinnig van de Paus te verstaan dat ze erg blij mochten zijn met de persoon van de Roermondse bisschop. „Deze bisschop,” zo sprak paus Paulus VI op hem wijzend tijdens een wekelijkse audiëntie in de St. Pieter, „heeft zich zeer verdienstelijk gemaakt doordat hij zijn dioceses en de r.-k. kerk in Nederland op veelbelovende en betekenisvolle wijze heeft doen ontwaken. Wij volgen dit ontwaken met grote bewondering en veel hoop.” In oktober 1978 werden de Limburgse gemoederen wederom opgeschrikt toen bekend werd dat mgr. Gijsen desgevraagd een brief had geschreven aan de pro-nuntius van Ghana om deze te waarschuwen tegen een twaalfal Nederlandse pastorale werkers afkomstig van de Hogeschool voor Theologie en Pastoraat in Heerlen. De bisschop had de nuntius meegedeeld het „hoogst ongelukkig te vinden als de ideeën van de hogeschool zich zouden verspreiden binnen de jonge kerk van Ghana”. De rector van de hogeschool, die enkele jaren terug door de bisschop werd gediskwalificeerd ter wille van het seminarie in Rolduc, noemde de brief „een misselijke strek, maar vooral ook dom, want er is niets zo onverstandig als een

PRIESTERWIJDING DOOR MGR. GIJSEN
...zekerheid en vrede...

blanke bisschop die meent een zwarte bisschop te moeten waar-
schuwen”.

In december 1978 bracht mgr. Gijzen niet alleen Limburg maar heel katholiek Nederland in opschudding, toen hij zich principi-
eel, en dus ook financieel, distantieerde van drie instellingen, waarin de bisschoppenconferentie geparticipeerd had, te weten het Hoger Catechetisch Instituut in Nijmegen, het Centraal Adviesbureau voor Priesters en Religieuzen (Caper) in Utrecht en de Nederlandse Raad van Kerken. In een verklaring motiveerde de bisschop zijn besluiten: de Nationale Raad voor de Catechese nam hij kwalijk dat deze zich niet gedistantieerd had van het eerder genoemde catechetische werkboek van 1977, dat volgens hem een valse voorstelling gaf van de grondslagen van het ka-
tholieke geloof; Caper raadde volgens de bisschop priesters en religieuzen aan hun seksualiteit ten volle te beleven zonder dispensatie te hebben verkregen van hun verplichtingen; tegen de Raad van Kerken uitte hij twee bezwaren: dat de Raad zich niet had uitgesproken tegen abortus provocatus en eventuele legali-
sering ervan en dat zijn grote meerderheid positief stond tegen-
over beleving van de homofilie.

Afgelopen week ten slotte constateerde bisschop Gijzen publie-
kelijk dat twee priesters van 't Eikse, een afgescheiden parochie in Schaesberg, zich geëxcommuniceerd hadden. Reden: een van beide priesters was zonder dispensatie in het huwelijk getreden, de ander woonde samen met een vrouw. Maar in dezelfde week verscheen ook het lang verwachte geloofsboek van de bisschop, getiteld: „Zekerheid en Vrede, katholiek geloofsboek”, uitgege-
ven door de Stichting Verkondiging, Roermond, prijs gebonden f19.50. In dit 453 pagina's tellende werk geeft mgr. Gijzen een uitgewerkt beeld van het hedendaagse geloof van de r.-k. kerk aan de hand van Schrift en traditie, maar vooral van teksten van het kerkelijk leergezag waaronder talloze documenten van Vaticanum II.

Het was naar aanleiding van dit boek dat Elsevier met de bisschop van Roermond het volgende gesprek voerde.

„Nederlandse kerk moet kleur bekennen”

*Monseigneur, u hebt een geloofsboek ge-
schreven dat bedoeld is als catechese voor
volwassenen. Nu hebben de gezamenlijke
bisschoppen de catechese ooit in handen ge-
legd van het Hoger Catechetisch Instituut,
welks werkboek u veroordeeld en afgewezen
hebt. Was het nu niet mogelijk geweest met
dat instituut in een zodanige dialoog te treden
dat die toch enigermate de catechese zou
brengen die u voor ogen stond?*

„Als men over catechese spreekt, heeft men
het over verkondiging van het geloof. En
deze verkondiging is in de Kerk allereerst
gegeven aan de bisschoppen. Dus ook als
bisschoppen een bepaald instituut vragen
om bij de uitwerking van de catechese be-
hulpzaam te zijn, blijft altijd nog de volle-
dige vrijheid voor iedere bisschop bestaan
om, los van welk instituut ook, zijn taak als
verkondiger waar te maken. Zelfs als er ten
aanzien van het Hoger Catechetisch Insti-
tuut geen problemen waren geweest, denk
ik dat ik het boek toch geschreven zou heb-
ben. Bovendien is mij uit de lijn van het
instituut, zoals die zich in de loop van de
jaren gemanifesteerd heeft en zijn neerslag
vond in het werkboek, gebleken, dat deze zo
anders is van uitgangspunt, strekking, be-

doeling en geloofsopvatting dan die welke
ik voor juist houd, dat het eenvoudig on-
denkbaar was tot vruchtbare samenwerking
te komen.”

*En via de bisschoppenconferentie? Die is ten
slotte verantwoordelijk voor het instituut.*

„Er is herhaaldelijk geprobeerd om in de
bisschoppenconferentie het catechetische
werkboek ter sprake te brengen, maar dat is
tot mijn grote spijt niet gelukt. Toen is op
gegeven moment gezegd: Als iemand van
de bisschoppen meent daarop te moeten
reageren, dan is dat zijn eigen zaak. En
omwille van het feit dat dit boek onder met
name veel onderwijsgevendens verspreid is,
heb ik toen gemeend te moeten reageren.”

*Vroeger dacht men dat kennisoverdracht
simpelweg leidt tot geloof. Tegenwoordig be-
staat er een krachtige stroming die vindt dat
catechese moet geschieden vanuit de mense-
lijke ervaring om zo een bewustzijnsproces op
gang te brengen. Staat u nu niet dichterbij de
vroegere methode dan bij de huidige?*

„Dat is een wezenlijk punt en hangt samen
met wat je onder geloven verstaat. Is gelo-
ven een gebeuren dat in de mens zelf plaats
vindt, in contact met anderen, of iets dat

alleen maar een genade Gods is en slechts
van bovenaf komt? De katholieke leer zegt
dat geloof een gave Gods is, dat de mens
zelf niet tot dit concrete godsgeloof kan ko-
men, maar dat er zich wel allerlei omstan-
digheden voordoen of geschapen kunnen
worden, waardoor deze gave makkelijker of
moeilijker in de mens doordringt. Maar wij
mogen nooit zeggen: de omstandigheden
zijn bronnen van geloof. En dat is eigenlijk
mijn grootste bezwaar tegen de opvatting-
en, die niet alleen bij het Catechetisch In-
stituut heersen, maar hier in Nederland bij
bijna allen die op het gebied van de ver-
kondiging werkzaam zijn. Men zegt: na-
tuurlijk, Schrift en traditie zijn bronnen
voor de Openbaring, maar je moet toch al-
tijd uitgaan van de concrete ervaring. En
dan ben ik ervan overtuigd dat je niet tot het
echte, volle geloof kunt komen zoals dat
bedoeld is. Dat genade-element en die volle
zelfovergave zijn tē wezenlijk dan dat je ze
kunt weglaten.”

*In uw geloofsboek leest men hoe de r.k. kerk
het christelijk geloof opvat en hoe die Kerk er
volgens haar eigen ideaal uit zou moeten*

*zien. Maar over de realiteit leest men weinig,
noch over de vraag waarom die realiteit zover
van het ideaal staat. Als de Geest Gods wer-
kelijk zo intensief in de Kerk werkzaam is als
u beschrijft, hoe komt het dan dat we daar zo
weinig van merken?*

„Ik heb met opzet niet op de concrete
kerksituatie in dit land willen ingaan omdat
ik geen polemiserend boek wilde schrijven.
Dat er van christendom en Kerk, zoals ik
die in mijn boek beschreven heb, zo weinig
in dit land zichtbaar is, komt omdat we hier
zover van die Kerk afstaan. Maar dat wil
niet zeggen dat er in andere landen niet
veel meer van zichtbaar is.

Waar bijvoorbeeld?

„Landen van de Derde Wereld, Afrika,
Azië, sommige landen van Zuid-Amerika
ook. Ik heb nogal wat gesprekken gevoerd
met Braziliaanse bisschoppen en die heb-
ben mij gezegd: wat jullie onder zoge-
naamde basisgemeenten verstaan heeft
niets te maken met de basisgemeenten die
wij kennen. Bij ons zijn dat juist heel reli-
gieuze, kerkelijke gemeenschappen, met
een diepe spiritualiteit, helemaal niet zo
verpolitiekt en vermaatschappelijkt. Na-
tuurlijk, ook daar is men maatschappelijk
gemotiveerd, maar daar gaat men niet van
uit. En dan komen we weer bij het vorige
punt terug: Ga je uit van de concrete om-
standigheden of van de Openbaring Gods?”

*Hoe komt het, denkt u, dat in de Nederlandse
Kerk die heiligheid zoveel minder manifest
is?*

„Vanuit ons geloof hebben we daar een
antwoord op, namelijk dat de leden van de
Kerk tegelijkertijd zondig zijn en de heilig-
heid verduisteren. In de tweede plaats, denk
ik, omdat het kwaad zoveel zichtbaarder is
dan het goede: heiligheid is altijd zo be-
scheiden en zondigheid zo brutaal.”

*Dus u denkt tevens dat de heiligheid in de
Kerk groter is dan wij waarnemen?*

„Daar ben ik van overtuigd, ook in ons
land. Er is veel meer gelovigheid, verbon-
denheid met God, Christus en Zijn Kerk
dan naar buiten komt. De Heilige Vader
vindt dat ook. Met name is hij van mening
dat hier, in ons land, het beeld van de Kerk
ten onrechte bepaald wordt door een zēer
kleine groep.”

Wat voor groep?

„Mensen die aan de weg timmeren, wier
namen men kent, in de krant leest, die op-
treden bij allerlei publieke gelegenheden,
ook namens de Kerk, mensen ook die zeg-
gen te doceren namens de Kerk. Ik denk dat
dat ook komt door de wijze waarop de
meeste media de Kerk manifesteren: altijd
weer halen ze de geloofsmatig-marginalen
naar voren en doen dan alsof zij de Kerk
vertegenwoordigen. Hetgeen niet het geval
is. En ik weet dat er verschrikkelijk veel
mensen zijn die daaronder lijden.”

**„Laten we eerlijk zijn: in
de laatste wereldoorlog
hebben de Nederlandse
bisschoppen zelf duidelijk
gezegd: u moet kiezen: of
u gaat met de stroming van
Hitler-Duitsland mee, of u
bekent zich tot de Kerk en
dan moet u bereid zijn tot
het brengen van offers. Een
soortgelijk geval beleven we
thans ook.”**

*U hebt uw geloofsboek genoemd „Zekerheid
en vrede”, twee woorden die op bijna elke
bladzijde weerkomen. Nou kan ik me voor-
stellen dat een geloofsvisie die alles voor de
mens vastlegt, regelt, tot in de kleinste details
toe, van vóór de wieg tot over hen graf heen,
mensen aanspreekt die rust en zekerheid
zoeken. Maar zou hij ook mensen aanspre-
ken die het innerlijk avontuur zoeken, die
risico's willen nemen, die niet al hun verant-
woordelijkheid willen afleiden van dogma's
en concilies en pauselijke uitspraken?*

„Ook degene die tot zekerheid en vrede wil
komen, kan dit doen langs de weg van het
avontuur. Ik denk zelfs dat het altijd een
avontuur is. Als je je aan de vrede van
Christus en de zekerheid Gods wilt overge-
ven, geef je je niet over aan een begrip-
elijke zekerheid, een beredeneerbare zeker-
heid, of een vrede gegarandeerd in een
aantal punten. Je geeft je over aan een vre-
de en zekerheid die je geboden worden in
geloof. En dat is een avontuur. Maar wan-
neer men zegt: ik wil het zelf uitzoeken, ik
wil komen tot een stuk zekerheid via wat ik
meemaak, riskeer, bekijk, betwijfel, kies,
dan is het uitgangspunt natuurlijk wezenlijk
anders. Dan is er geen sprake meer van
zelfovergave in geloof, van zichzelf verlie-
zen om te vinden. En als men deze sprong
niet wil maken, zal men de vrede en zeker-
heid, waarover ik in het boek geschreven
heb, ook niet vinden en zal het boek een
heel vreemd boek blijven.”

*Kan men geen gradaties aanbrengen tussen
enerzijds een geloofsvisie die van een aantal
elementaire geloofspunten uitgaat en de ver-
dere uitwerking daarvan aan de gelovige zelf
overlaat, en anderzijds een geloofsvisie
waarin men zich blindelings moet onderwer-
pen aan de talloze interpretaties en wetten die
de r.k. kerk over 2000 jaar heeft uitgebroed?*

„Ik kan alleen maar kiezen voor het laatste
omdat naar mijn innige overtuiging God
zelf voor het laatste kiest. God verschijnt zo
concreet in de historische mens Jezus
Christus en deze eist zo tot in de kleinste
details dat men Hem volgt in geloof, dat er
van gradaties geen sprake kan zijn.

Dus: het hele kerkelijke pakket of niets?

„Alles of niets, ja. Mijn moeder zei altijd: Je
moet nooit vergeten, God is een man. En bij
een man is het altijd alles of niets.”

Is dat niet wat discriminerend?

„Dat is niet de bedoeling, want mijn moe-
der was een vrouw.”

*In uw geloofsboek benadert u ook voortdu-
rend de hulp van de Heilige Geest voor Paus
en bisschoppen. Maar als de Geest met de
Kerk is, is Hij dan niet met hēel het volk van
de gelovigen? En waarom zouden Paus en
bisschoppen dan niet óók eens naar dat volk
luisteren in plaats van omgekeerd?*

„In het geloofsboek heb ik gezegd dat de
gemeenschap van de gelovigen, die de zal-
ving van de Geest ontvangen hebben, niet
kan dwalen in het geloof. Dat geldt dus de
hele Kerk. Maar die onfeilbaarheid staat
niet los van het gegeven dat de Kerk van
Godswege geleid wordt door de apostelen
en hun opvolgers. De Geest werkt dus in
hēel het geloven van de Kerk, maar om te
weten of dat nou het onfeilbare geloof is,
hebben we de overtuiging van Paus en bi-
schoppen gekregen als toetssteen. Dat be-
tekent tevens dat Paus en bisschoppen, wil-
len zij een goede toetssteen zijn, ook moeten
kijken en luisteren naar dat gelovige volk.”

*En is dat nu niet juist wat gebeurt op het
Landelijk Pastoraal Overleg (LPO)?*

„Was het maar waar! Gebeurde dat maar!
Maar dat gebeurt namelijk niet! En wel
omdat de gemeenschap van gelovigen niet
aan de Paus en de bisschoppen mag gaan
voorschrijven wat die moeten bevestigen.
Ze moeten wel naar elkaar luisteren, maar
ze staan niet op één lijn. De gelovigen
moeten weten: we hebben het nodig om van
die bisschoppen te horen of we zuiver den-
ken. Bij het LPO is het bovendien al een
vraag in hoeverre daar mensen in zitten die
werkelijk bewuste, overtuigde gelovigen
zijn met zelfovergave. Maar aangenomen
dat dat zo is, dan moeten de bisschoppen
wel weten dat ze datgene wat op zo'n LPO
gezegd wordt niet alleen te bevestigen heb-
ben, maar dat zij ook de profetische taak
hebben om te zeggen waarin gelovigen de
verkeerde richting in dreigen te gaan. En
dan zal die gemeenschap weer moeten zeg-

gen: wij hebben dit nu ervaren, vanuit wat de bisschoppen gezegd hebben denken en leven wij verder."

En dat ziet u niet gebeuren op het LPO?

„Welnee. Mij valt elke keer weer op dat ik mensen naar voren zie komen die zeggen: wij willen, wij willen, wij willen! Het gaat er echter niet om wat wij willen, het gaat erom wat de Heer ons doet geloven."

Denkt u dat hier ook te weinig de hand aan gehouden wordt van de kant van de bisschoppen?

„Ja, ook van de kant van de bisschoppen. Er is ook al vaak over geklaagd dat te weinig helderheid geboden wordt. Van de andere kant weet ik dat wanneer men helderheid biedt, een aantal mensen op de achterste benen gaat staan."

Op verschillende plaatsen in uw geloofsboek beklemtoont u dat de r.k. kerk de enige ware Kerk is en dat men alleen ten volle deel kan

„Ik denk dat we in Nederland op een gegeven moment tot de conclusie zullen komen dat we op dit of dat punt niet meer op de lijn van de Heilige Stoel zitten. Dat de Heilige Stoel Nederland voor echte keuzes stelt. Dat moment zie ik komen."

hebben aan het heil, als men binnen die Kerk de interpretaties van de Bijbel aanvaardt, die Paus en bisschoppen over de eeuwen hebben vastgelegd. Aan de andere kant legt u de nadruk op het christelijk geweten. Wat nu als het geweten van een katholiek eerlijk en oprecht in strijd raakt met die interpretaties?

„Een geweten wordt in zijn volledigheid niet geboren, maar gevormd. In die vorming heeft het een norm nodig en die wordt ons geboden door de Kerk. Dat betekent dus dat dat geweten niet tegenover de Kerk kan staan, omdat het geweten voor een gelovig mens de uitdrukking vormt van wat de Kerk zegt. Dat ik daar wel eens moeite mee heb, komt door mijn zondige aanleg. Maar als ik daar niet naar luister, niet aan gehoorzaam, luister ik niet naar mijn geweten, maar naar een pseudo-geweten. Zo'n pseudo-geweten is in feite mijn verzet tegen wat mijn eigenlijke geweten mij zegt. Ik dek dat toe. En dat komt vrij veel voor. Het wordt ook gestimuleerd, denk ik."

Door wie dan wel?

„Ik denk door een soort publieke opinie, die dan niet kerkelijk is en zelfs niet gelovig. Die namelijk de mens centraal wil stellen in heel het gebeuren in onze wereld. En niet God."

Maar het komt toch voor dat een oprecht en gelovig katholiek, staande binnen de Kerk, tot de conclusie komt dat hij één of meer wetten of regels niet kan aannemen als de wil van God, dat hij daar eenvoudigweg niet in gelooft? Is dat dan een pseudo-geweten?

„Ja, dan schiet hij inderdaad tekort in geloven. Er is een verschil tussen moeite hebben met en zich niet willen onderwerpen aan."

Maar hoe kan hij zich onderwerpen als hij niet gelooft dat het de wil van God is?

„Als hij werkelijk wil geloven, moet hij dat doen. Dan moet hij zich onderwerpen. En als hij dat praktisch niet kan, vind ik dat hij minstens zo eerlijk moet zijn om toe te geven dat hij op dat punt de Kerk niet volgt. Hij moet niet — wat maar al teveel gebeurt — zeggen dat dan de Kerk maar moet veranderen!"

Maar nu de praktische consequenties. Bij voorbeeld: twee homoseksuelen die jarenlang in totale — dus ook erotische — gemeenschap leven, willen binnen de Kerk staan en aan haar sacramenten deelhebben. U bent hun priester. Zoudt u hun de communie uitreiken?

„Nee, dat zou ik niet doen. Ik zou wel proberen met hen in gesprek te komen, allereerst om hen uit te laten leggen hoe zij het zien, om vervolgens naar de wortels van hun denken te graven. De grote vraag zal daarbij zijn: Hoe staan deze mensen in het geloof? Zijn dit mensen die het inderdaad klaar hebben gekregen om zich over te geven aan God en Zijn wetten? Is dat gelukt? Zo niet, dan moeten we dáár beginnen. Zijn dit mensen die verkeerd zijn gevormd, voorgelicht, dan zal ik daar verandering in moeten brengen. Maar zolang dat niet lukt, zal ik tegenover de Kerk zo eerlijk moeten zijn om te zeggen: Deze Kerk kan dit niet accepteren en jullie als volwaardige leden opnemen."

Dus geen sacramenten?

„Nee, tenzij deze mensen gaan inzien: Zo moet het eigenlijk niet. Maar ja, ze zijn in die situatie gekomen en kunnen het praktisch niet meer laten. Dan kan ik hun vanuit hun bewustzijn van zondigheid elke keer weer de vergevende kracht van de Heer aanbieden en hen op basis daarvan laten deelnemen aan het volle leven van de Kerk."

Maar dan moeten ze wel elke keer berouw hebben en zich voornemen geslachtsgemeenschap achterwege te laten...

„Ja, inderdaad."

Het lijkt mij dat dit alom ervaren zal worden als een onmenselijk standpunt: u dwingt die mensen dan te leven tegen hun eigen specifieke natuur in.

„Dat doe ik niet. Als ze eerlijk menen dat ze het anders moeten zien, dan zal ik geen oordeel vellen. Ik ben O.L. Heer niet! Maar

dan moet je de Kerk niet dwingen dit te accepteren. Daar zit namelijk het probleem: de onverdraagzaamheid aan de andere kant. De Kerk dwingen iets te aanvaarden wat zij, vanuit haar overtuiging, niet kan."

Maar men kan de Kerk toch ook zien als een haven van gastvrijheid, zoals bij voorbeeld mgr. Bluyssen deed in zijn brochure „De vele wegen en de ene weg”? Waarin iedereen, die Jezus wil volgen, welkom is, hoe onvolmaakt ook?"

„Natuurlijk kan ik rustig zeggen dat de Kerk een haven van gastvrijheid is, maar ik zeg er dan wel bij dat je er alleen welkom bent als je er met zelfovergave naar toe gaat. Ik denk dan aan de parabel van de bruiloft, waar een gast buitengegoot werd omdat hij geen bruiloftskleed aan had. Dat is nogal fors, dat kan men ook onmenselijk noemen en onverdraagzaam. De betekenis ervan is echter dat je niet kunt profiteren zonder ook te geven. Wie de Kerk voldoende waardeert, zal ook aanvaarden wat daar gebeurt."

Vindt u dat hetzelfde principe ook van toepassing is op bij voorbeeld een CDA-lid dat zich inzet voor een vrijere abortus-wetgeving? Zou u hem als priester de sacramenten weigeren?

„Ik denk het wel, ja. Ik denk dat wanneer een christen inzake leven en dood niet een heel stringent standpunt inneemt — ook al weet hij dat de gemeenschap waarin hij staat dat op dit moment niet aanvaardt — dan stelt hij de haalbaarheid en de publieke opinie hoger dan Gods heilige wet. En dat mag hij nooit."

Maar een politicus — zoals trouwens zovelen van ons — moet zo vaak voor het minder slechte kiezen om het nog slechtere te voorkomen.

„Als principe vind ik dat verschrikkelijk ongezond, want in feite zak je steeds dieper weg. En als christen hoef je zo ook helemaal niet te kiezen, eenvoudigweg omdat God je de genade geeft om voor het goede te kiezen. Dank zij Christus zijn wij daartoe in staat, strijden wij daarvoor, ook als iedereen ertegen is. En het resultaat doet er dan eigenlijk niet toe: daar zorgt God weer voor op het moment en de wijze die Hij goed vindt."

Stel nou het geval dat het CDA een compromis-abortionus-wetgeving zou blokkeren en het gevolg daarvan is dat andere partijen samen voor een nog veel vrijere — en dus meer onchristelijke — wetgeving zouden zorgen. Dat is dan de consequentie van de door u voorgestane houding.

„Als ik bij O.L. Heer kom, vraagt hij niet: hoe zat dat daar? maar: wat hebt JIJ gedaan, heb JIJ voor de waarheid gestreden, heb JIJ je ingezet voor het leven van de minst bedeelenden? Als ik in een oorlogssituatie acht mensen kan redden door er twee dood te schieten, mag ik dat niet doen. Zelfs

niet één!! Ik mag het nooit! En dan moet ik op de koop toe nemen dat eventueel een ander hem doodschiet, al dien ik ook daartegen me te verzetten. Het CDA zou dan ook moeten zeggen: VVD, als jullie dat doen, stappen wij uit de regering! Ik vind dat dit niet alleen een regeringscrisis waard is, maar dat in dat geval zo'n crisis zelfs nodig is."

Een christen mag dus nooit zijn handen bevuilden, ook als hij er slechter mee kan voorkomen?

„Aan deze dingen niet. Als het over de belasting gaat, is het wat anders."

En inzake voorbehoedsmiddelen? Zoudt u ook het overgrote deel van de r.-k. vrouwen in Nederland, die voorbehoedsmiddelen gebruiken, van de sacramenten willen uitsluiten?

„Ik denk dat daar, behalve een pseudo-geweten, ook een dwalend geweten meespeelt. Een dwalend geweten is namelijk een geweten dat gevormd is op basis van gegevens, die men ten onrechte voor kerkelijk gehouden heeft."

U bedoelt dat talloze bisschoppen in de wereld ze de facto hebben toegestaan?

„Ze zijn inderdaad in de hand gewerkt, moet ik zeggen, en dat is héél triest. Maar men zal tegenover iemand met een dwalend

„De Heilige Vader is van mening dat hier, in ons land, het beeld van de Kerk ten onrechte bepaald wordt door een zéér kleine groep."

geweten milder moeten staan dan tegenover iemand met een pseudo-geweten. Zo iemand zal men beter moeten voorlichten."

Maar als iemand dan toch bij het gebruik van zulke middelen blijft?

„Als ze echt weigert, dan wordt het dwalend geweten een pseudo-geweten en dan zou ik hetzelfde principe toepassen als in de vorige gevallen."

Om nog even bij de grenzen van het kerk-zijn te blijven: deze week suspendeerde, cq. excommuniceerde u de twee priesters van 't Eikske. Was dat niet een erg zwaar middel, monseigneur, zelfs mgr. Lefebvre is nooit geëxcommuniceerd.

„Het was helemaal geen middel dat ik gebruikt heb, ik heb alleen geconstateerd wat een feit was. Iedere priester, die zonder suspensatie een burgerlijk huwelijk aangaat, is daardoor automatisch geëxcommuniceerd. Ik heb het alleen verklaard, publiek gemaakt."

U hebt expliciet dat woord „excommunicatie" gebruikt.

„Ja, maar in feite betekende de term „buiten verantwoordelijkheid van de bisschop",

BISSCHOPSWIJDING DOOR PAUS PAULUS VI (links met mijter kardinaal Alfrink)
...kerkelijk politiek wapen van angstig Rome...

zoals indertijd gebruikt is door mgr. Zwartkruis tegenover een aantal gehuwde priesters, niets anders. Het kan ook niets anders betekenen, niemand zal dat ontkennen."

Zelf hebben de twee priesters hun verhouding tot u gekwalificeerd als die van David tegenover Goliath: u bekleed met macht, zij met kwetsbaarheid.

„Ik laat die vergelijking voor wat ze is, men kan de Schrift op alle mogelijke manieren misbruiken."

Maar misschien leiden ze die basissamenleving wel vanuit een authentieke christelijke bewogenheid. Verdienen ze daarvoor niet tenminste het voorrecht van twijfel?

„Ik denk dat zulks alleen kan als zij zich werkelijk stellen op de basis van het christendom. Maar wat zij eigenlijk willen is dat hun interpretatie van het christendom door de r.k. kerk zonder meer aanvaard wordt. En dan zijn er weer waar we al eerder over gesproken hebben: dan ga je de Kerk dwingen en ben je veel onverdraagzamer dan degene die je het verwijt."

Als, zoals u schrijft, de r.k. kerk de enig ware Kerk is en men alleen daarin aan het volle heil deelachtig wordt, kan oecumene ipso facto eigenlijk alleen bestaan uit terugkeer tot die r.k. kerk? Of vergis ik me daarin?

„Ik denk dat u het zo kunt stellen, ja. Ik weet alleen niet of het woord terugkeer juist is, want dat zou betekenen dat niet-kathol-

ieke christenen zich bewust van die Kerk hebben afgekeerd en dat is na vier eeuwen en langer niet te zeggen. Oecumene betekent voor mij wel een ja zeggen tegen de volle inhoud van de r.k. kerk."

Ziet u dat werkelijk ooit gebeuren?

„We zullen ervoor moeten bidden, want met menselijke krachten zullen we het niet voor elkaar krijgen."

Maar het Secretariaat voor de Eenheid dan?

„Als er iets is dat dat Secretariaat steeds opnieuw weer doet, dan is het wel het vragen om gebed. Wat zij verder doen, en dat is ook absoluut noodzakelijk, is te proberen om de ten onrechte gemaakte tegenstellingen weg te nemen, en de echte tegenstellingen duidelijk aan het licht te brengen."

Waarna u nog slechts kan hopen dat men de normering van de r.k. kerk zal aanvaarden?
„Ja, inderdaad."

Wat zoudt u ervan denken als de r.-k. kerk en de reformatorische kerken hun eeuwenlange interpretaties nu eens overboord gooiden en gezamenlijk teruggingen naar de bronnen — in casu de Schrift — om die opnieuw te ontdekken?

„Dan zou ik ontkennen dat in de ontwikkeling van het gelovige denken van de Kerk die twintig eeuwen bestaan hebben. Dat kan ik niet, want qua uitleg van de Openbaring horen die ook wezenlijk bij ons geloof. Bij voorbeeld: wil er eenheid komen,

dan zal de oud-katholieke kerk of een reformatorische kerk ook de Maria-dogma's als onfeilbaar juist moeten aanvaarden, die na de scheuringen zijn uitgesproken."

Menselijkerwijs zie ik dat niet gebeuren.

„Ik ook niet, daarom verwacht ik ook meer van gebed dan van menselijke inspanningen, zonder die laatste te willen verwaarlozen."

In uw geloofsboek, monseigneur, hebt u het ook uitgebreid over de collegialiteit van de bisschoppen, die zich altijd met elkaar verbonden moeten voelen. Verrast het u als ik zeg dat mij dat wat vreemd voorkomt uit de pen van een bisschop, die zich de laatste tijd uit allerlei bisschoppelijke verbanden heeft teruggetrokken?

„Ik denk dat in Nederland een opvatting over de collegialiteit van bisschoppen bestaat, die in het geheel niet juist is. Ook niet op basis van Vaticanum II. Het gaat namelijk niet om het in alles tot in details samen optrekken van een toevallige bisschoppenconferentie, maar om de eenheid in geloof en geloofspraktijk van alle bisschoppen van de hele wereld samen. Dat moet ik altijd in het vizier houden en ten aanzien daarvan kan ook geen verschil van mening bestaan, ook niet onder de bisschoppen van een bepaald land. Wat ik in Nederland zo betreunswaardig vind, is dat men de zeven bisschoppen eigenlijk geen zeven bisschoppen wil laten zijn, maar dat men ze aan elkaar wil plakken tot één episcopale groep. Ik denk namelijk dat dat indruist tegen de kerkopvatting die Vaticanum II onderstreept heeft."

Maar geldt die bisschoppelijke verbondenheid dan niet óók voor het meest naaste verband: de bisschoppenconferentie?

„Natuurlijk, omdat je daarin vaak met dezelfde situaties zit en je je dus het meest verbonden zult voelen. Ik denk aan de andere kant dat, als er verschillen zijn, ze ook daar het eerst naar voren komen."

Bisschop Bluyssen verklaarde recentelijk dat de verdeeldheid in de Nederlandse bisschoppenconferentie verlamvend werkt.

„Dat laat ik voor de verantwoordelijkheid van mgr. Bluyssen."

Ervaart u dat niet zo?

„Dat ligt eraan wat je verwacht. Als je ervan uit gaat dat een beleid tot in de kleinste details uniform moet zijn, dan zeg ik: dat vind ik juist verlamvend. Dat vind ik ook helemaal niet verrijkend voor een Kerk. Ik vind een ruime mate van pluriformiteit in deze toch wel verkieselijk."

Indien niet verlamvend, hoe zou u de samenwerking dan willen typeren?

„Ik denk dat er verschil van zicht bestaat, maar dat mag ook. Voor mij is de bisschoppenconferentie meer het platform, waarop wij vanuit onze eigen verantwoor-

delijkheid voor onze diocessen met elkaar spreken, van gedachten wisselen, praktijk uitwisselen, en voorzover mogelijk tot één lijn komen. En dan houdt het voor mij ook op."

Maar hoe ervaart u dan de spanningen waarover de laatste tijd nogal wat gesproken en geschreven wordt?

„Ik vind het jammer dat er spanningen zijn, wat ik echter nog erger vind is dat die spanningen worden uitgebuit en opgeblazen."

Door wie dan wel?

„Met name door de pers, maar ik denk ook aan een aantal mensen in de centrale organen van de kerkprovincie. Op zich genomen moeten we zeggen dat de contacten van de bisschoppen onderling toch praktisch altijd in de beste verhouding verlopen en dat het mogelijk is met elkaar heel open te praten."

U ontkent dus met andere woorden de verhalen dat Rome erbij gehaald moet worden om de geschillen te slechten?

„Nou ja, Rome erbij halen, dat vind ik weer een andere kwestie. Ik vind namelijk dat Rome er altijd bij is. Je moet dus niet zeggen: die bisschoppen dokteren het onderling uit en als ze er niet meer uitkomen, moet je Rome er maar bij halen. Nee, de bisschoppen zullen zich voortdurend moeten afvragen in hoeverre ze in de lijn van de wereldkerk denken, die door de Heilige Stoel wordt aangegeven. Ik denk dat dat in Nederland te weinig gebeurt en dat we daarom op een gegeven moment tot de conclusie zullen komen dat we op dit of dat punt niet meer op die lijn zitten. En dan doet het natuurlijk pijn als de Heilige Stoel op een gegeven moment correctief gaat optreden."

Is het al zover dat ons dit te wachten staat?

„Op een aantal punten ja! Bij voorbeeld op het punt van de priesteropleiding zitten we niet op die lijn. Het is een heel duidelijke zaak dat een priesteropleiding, die geschiedt aan instellingen waar ex-priesters doceren, niet de bedoeling is van de Heilige Stoel. Ik denk ook aan de oecumene: de praktijken die daarin voorkomen zijn op veel plaatsen niet in overeenstemming met wat de Heilige Stoel verwacht. Ook in het denken over moraalkwesties zitten we niet op die lijn. Ik geloof dus echt dat wij er niet verbaasd over moeten staan, wanneer dit op niet al te lange termijn heel schrijnend aan het daglicht zal komen. Daar ben ik erg bang voor."

Maar hoe zal zich dat dan manifesteren?

„Dat de Heilige Stoel Nederland op gegeven moment voor echte keuzes stelt. Dat moment zie ik komen. Dat moet ook, de paus moet wel ingrijpen. Zo is het in de geschiedenis altijd gegaan. In een bepaald land of gebied ontwikkelen zich nieuwe gedachten, nieuwe praktijken en ook daaron-

der liggende opvattingen over geloof, zeden, kerkzijn. Die waaieren uit, manifesteren zich naar buiten en krijgen natuurlijk ook kritiek, niet alleen omdat er vanuit eigen land vragen over gesteld worden, maar ook van buitenaf. Dan vraagt de Heilige Stoel hoe dat zit en dan moet ze orde op zaken gaan stellen. Dan worden duidelijke keuzes voorgelegd."

U bedoelt: keuzes in de geest van: die lijn volgen of anders...?!

„Ja, inderdaad. En laten we eerlijk zijn: in de laatste wereldoorlog hebben de Nederlandse bisschoppen zelf duidelijk gezegd: moet kiezen: of u gaat met de stroming van Hitler-Duitsland mee, of u bekennt zich tot de Kerk en dan moet u bereid zijn tot het brengen van offers. Een soortgelijk geval beleven we thans ook."

En u denkt dat dit van de nieuwe paus te verwachten valt?

„Ik weet het. Ik weet dat hij de situatie in Nederland uitermate ernstig opneemt. Dat

„Dat er van christendom en Kerk, zoals ik die in mijn boek beschreven heb, zo weinig in dit land zichtbaar is, komt omdat we hier zover van die Kerk afstaan."

hij de Nederlandse situatie inderdaad als een wereldprobleem ziet."

Waarom een wereldprobleem? Omdat het besmettelijk werken zou?

„Ja, en dat blijkt ook. Net zo goed als een jaar of 30 geleden het Nederlandse katholieke denken via de missionering zijn goede vruchten heeft uitgestrooid over allerlei werelddelen, zo werpt het ook nu zijn vruchten af in allerlei landen, maar ditmaal zijn het kwalijke vruchten. En dan moet een paus, die verantwoordelijkheid draagt voor een wereldkerk, zo'n land vragen kleur te bekennen."

U schrijft in uw boek ook uitgebreid over de liefde. Uit de wijze waarop u als bisschop functioneert krijg ik echter de indruk dat u onder liefde iets wezenlijk anders verstaat dan vele anderen, met name uw critici. Is dat juist?

„Ik denk het wel, ja. Ik denk dat er mensen zijn die onder liefde verstaan: het maar goed vinden wat de ander wil, het alles accepteren, het permissief zijn, terwijl ik uit de Schrift lees dat God zo niet is. Dat God zelfs een jaloeze God is. En dat Christus zelf mensen voor heel duidelijke keuzes stelt en met een aantal mensen — zoals Herodes — zelfs helemaal niet wil praten. Ik geloof dat ook dat bij de liefde hoort. Dat een christen moet durven zeggen: zo gaat het niet. Wat niet betekent dat je alle deuren dicht slaat.

Dat zal ik ook niet doen. Ik zeg hoogstens: in dit verband, op basis van deze uitgangspunten kan ik niet verder praten, maar wel op andere."

In een verband kan men twee dingen doen: eruit stappen of proberen de situatie te veranderen.

„Ik denk dat je het laatste het eerste moet doen."

Hebt u dat ook gedaan in de verschillende verbanden waar u uitgestapt bent?

„In elk geval geprobeerd. Maar bij een aantal organen blijf je niet eens tot gesprek te kunnen komen. Men vlucht in procedures en brengt de eigenlijke kwesties niet op tafel. Waar ook, — op het gebied van de catechese, de moraal — de eigenlijke zaken komen niet op tafel."

En bij de Vastenacties?

„Daar werd van tevoren gesteld: je doet het zo en als je niet wilt, hoepel je maar op! Dan word je geschrapt."

Bij de Raad van Kerken lag het toch anders.

„Daar ging het om opvattingen van de Raad inzake homofilie en abortus en dan zeg ik: dat zijn zo wezenlijk christelijke zaken dat ik, als men deze niet afwijst, daar niet kan meepraten op christelijke basis."

Maar de niet-katholieken daarin zijn toch ook christenen en daar kunt u toch tenminste mee communiceren...

„Dat kan ik wel, maar niet in de Raad van Kerken. Daarin moeten we ons verenigen op basis van christelijke overtuiging. En dan zeg ik: als dat niet kan, dan gaan we uit elkaar."

Die andere bisschoppen in de Raad denken er kennelijk anders over. Die zijn er in elk geval niet uitgestapt.

„Inderdaad, nog niet. Dat is ook een kwestie van inschatten. De een doet dat misschien wat sneller dan de ander. De een heeft wat langer hoop op het interne gesprek dan de ander."

In uw boek praat u lang en breed over Johannes de Doper. Zeven jaar geleden, in ons gesprek over uw benoeming, zei u: „Johannes is uit de woestijn gekomen zoals ik uit de stilte ben gekomen van de Nunhemse bossen." Zo voelde u dat toen. Hoe voelt u dat nu?

„Ik heb de intentie om te dopen aan de Jordaan. En ik geloof dat dat lukt, niet omdat ik het doe, maar door de hulp van Gods genade. Wij moeten ons bekeren, dat was de boodschap van Johannes de Doper. En dat is de boodschap die ook wij moeten uitdragen. Wij moeten ons bekeren wil de Kerk weer de heilige Kerk blijken te zijn, willen wij weer in die Kerk echt thuis zijn, en willen wij weer leven zoals een christen zou moeten leven. Dat wil ik inderdaad verkondigen."